

Prirodopisno - natoroznansko polje.

Gozdno drevje.

I.

Bilo je meseca majnika. Lep, krasen dan, kakeršnega so si otroci užé davno želeli. Po póludne vzamejo gospod učitelj boljše učence s seboj v bližnji gozdič, v katerem je rastle različno gozdno drevje; radi bi jim ga bili pokazali, kakor jim so bili to užé davno obljubili.

Ali jedva so zunaj pred šolskimi vrati, užé vprašajo gosp. učitelj svoje učence: „Kateri izmed vas, otroci, pozná óno drevo, ki dela také lepo senco našej učilnici?“ — „To je lipa!“ odgovoré učenci jednoglasno. — Učitelj: „Res veličastno, a tudi jako koristno drevo je lipa. Njeno dehteče evetje nam daje zdravilni čaj; iz njenega mehkega lesá izrezujejo rezbarji podobe, kakeršne vidite v cerkvi na oltarjih; njeno ličje rabijo sadjerejci in vino-gradniki pri vezanji, a oglje od lipovega lesá služi risarjem mesto svinčnika. — Predno idemo dalje, zapojte mi pesen o lipi!“ — Za dobre četrt ure pripelje jih pot po zelenih travnikih do prijaznega gaja, po katerem so se živalne voge glasile. „Kdo pozná to drevje?“ vprašajo gosp. učitelj. „To je hrastovje!“ oglasi se mladina. — Učitelj: „Hrast (dob) je košato, jako čvrsto in koristno drevo. „Hrast daje svinjam mast,“ pravi že stara prislovica. Kakó umejete to? — Želod je hrastov plód. Kaj še raste na hrastu? Čímu so ježice? — šiške? — Kako nastanejo prve? — druge? Čímu je hrastova skorja? — Kaj se izdeluje iz hrastovega lesá? — hrastovega plemená sta tudi cér ali graden in pa plutee. Plutčeva skorja daje prožno pluto za zamaške (zátiče).“ — Za gajem jo učitelj in šolska mladina zavijó po kolovoznem potu naravnost proti gozdiču, kateri pokriva prijazen hriček, na katerem stoji pódšarna cerkvica (póddružnica) in nekaj hiš. Otroci, vsi zamaknjeni, že od daleč vlečejo na uho ljubko petje drobnih ptičic, ki so si zeleni hólmeec izbrale v svoje prebivališče. Kúku, kúku! — Grú, grú, grú! — Cicifuj, cicifuj, čindarara! — Cicičipé, cicičipé! — Čink, cink, čindarara, čin na griču! — in drugih tacih glasov je odmevalo iz gozda. „Kaj mislite otroci, katerih dreves je v tem gozdiču največ?“ vprašajo učitelj svoje učence? „Bukovih!“ reče večina otrok. „Odpočijmo se malo, da potem lahko jedno pesenco zapojemo.“ rekó učitelj in kmalu se je razlegala Slomšekova mična pesen: „Preljubo veselje, oj kje si domá,“ iz mladih navdušenih grl. — A jedva so storili gosp. učitelj jeden korak naprej, zagnali so se že vsi otroci v zeleni gozdič, da bi si poiskali jedno najbolj košatih bukev, kakor se jim je ukazalo. Kadar učitelj ta veseli otročji rój ugledajo, nasmehnejo se nehoté, ker vse se je tiščalo okolo mogočne bukve, katero je že mah obraščal. „Prav lepo drevó ste poiskali!“ pričnó gosp. učitelj razlagati, — „iz te bukve bi se dobilo najmanj 10 kub. metrov drv, dala bi pa tudi lepega oglja, katerega žgó (kuhajo) ogljarji. Čímu so močne bukove deske? — Kaj se še nareja iz bukovega lesá? — Bukvin plód je bukveca, iz katere tu pa tam mastni sók iztiskujejo; temu sóku pravimo

bukvično olje, ki nam služi v razsvitljavo. Bukvica je tudi izvrstna piča svinjam, katere v jeseni „v žir“ poženo, kjer se hitro opitajo (odebelé). Mnogo takega plôda izluščijo tudi polhi; zato so v jeseni tako debeli in mastni. Zimo prespijo ti glodalci v votlih bukvah ali tako zvanih polšinah. — Bukvi podoben je gaber s svojo „plesnjivo kožo.“ Kje vidite gabrovo živo mejo? —

II.

Glejte, ondu se pa nekaj belega sveti; kaj li je to? — vprašajo gosp. učitelj. — „To je breza!“ odgovori hitro Hrastnikov Mihec. „Dobro jo poznaš.“ pohvalijo ga gosp. učitelj, — „ali pa tudi veš, zakaj je breza bela?“ — „Breza ni samó krasno, nego tudi koristno drevo. Njeni žilavi les rabijo kolarji, tanjše veje nam so za obroče, a vejice za metle in — „brezovo olje“ priporoča sv. pismo za malopridne otroke. Dà, dà! brezovka je že marsikaterega ozdravila ter ga nesreče in sramote obvarovala. „Šiba novo mašo pôje,“ pravi prigovor.“

„Tukaj pa je drevo z velikim, zobčastim, ostrim listjem, najbolj grozdnim listom podobnim; kdo ga pozná? Ali nikdo? — Pri kateri hiši pa imate belo, jávorovo mizo?“ — „Pri nas!“ odgovori naglo Zabukovškova Julka. „Vidite otroci,“ reko učitelj, „tako drevo je treba po zimi posekati, okléstiti in deblo na žago zapeljati, ako hočemo dobiti jávorovih desák. Kakó bodete tedaj imenovali to drevo?“ — „Javoru podoben je maklen ali klén. Kdo mi zna pokazati belo topolo? — Ž njo je v rodu (trepetlika (topolovka) in pa laška topol, katero sadé ob gradovih in mestih. — Kakó pa je imé ónemu visocemu drevesu z drobno razpokanim, črnkastim lubom in z velikim, košatim vrhom, ki je nekaj posebnega zató, ker so listi na tenkih vejicah dvostransko obrnjeni?“ — „Naš oče pravijo tacemu drevesu brést,“ oglesi se Lipovškov Tone. „Prav si povedal, ti mladi kovač, reko gosp. učitelj. „Listi so jajčasti in dvakrat napiljeni. Brestovina je bela in trdna, zató je mizarjem jako všeč. — Taka je pa tudi jesenovina. Kdo pozná jésen?“ — „V našem gozdu jih imamo mnogo,“ reče Gabršekov Tinče. „Tudi v tem prijaznem gozdiču jih je nekaj,“ reko učitelj, „le poglédite malo okolo sebe! — Jésen ima ravno in gladko deblo, a listi so skoraj taki, kakor trnjeva akacija ondu na farovškem dvorišči.“ — „Tukaj je! tukaj je! in pa gnezdo na njem,“ vpijeta s prstom kazaje Breznikov Florijanek in Topolovščekov Ciril na drevo, ki je imelo gnezdo v vrhu. Vse gleda v lepo drevo. — „Tega drevesa tukaj pa ne poznam,“ reče radovedna Brezovnikova Urška. „To je jerebika“ reko učitelj, „v jeseni visé na njej rudeči grozdiči, kateri so pticam v hrano. Jerebiki podoben je skurš, ki ima, kakor ste že slišali, hruški podobno, užitno sadje.“ — Tako ogledujoč in razgovarjajoč pomikali so se otroci s svojim učiteljem vedno naprej po zelenem gozdiču ter so dospeli do cerkvice sv. Ožbalda, da niti vedeli niso kdaj. Pri cerkveniku okrepili so se s kruhom in mešanico (trbovsom), kar so jim bili šolski dobrotniki na tihem pripravili, potem so si ogledali obe poleg cerkve stoječi drevesi, pri katerih so gosp. učitelj omenili, da ostane tudi po zimi zeleni — in predno so se vrnili domóv, zapeli so še pesen „Popotvanje, bratje, je naše življenje.“

III.

Od zelenega gozdiča se poslovišči, vprašajo gosp. učitelj: „Katero drevo je smreki podobno?“ — „Hojka, ali jelka, — bór, — mecesen.“ — oglašajo se troci posámez. Gospod učitelj jih ustavi, rekoč: „Hojka ali jelka je drevo, katero vzraste više nego li smreka; ima pepelasto lubje in plóške igle. Krénite zdaj na desno za menoj, kmalu smo med zelenimi hojkami.“ In rés; na severnej strani zelenega hólmea se razprostira temni gozd samih jelk; le tu pa tam je katera smreka vmes. „Čimu je jelovina? — Ali je to drevo tukaj z rudečo razpokano in smólnato skorjo tudi jelka?“ vprašajo gosp. učitelj s palico kazaje. „Nè, to je bór! — moja mati si svetijo v kuhinji s tacimi treskami,“ reče Smrekarjev Jakee. „Čimu pa je smola, ki se iz bora ali borovca cedi?“ vprašajo zopet gosp. učitelj. — V tem so otroci že primahali v Tili dól, po katerem teče urni potoček „Srebrnica“ imenovan, in ob katerem pelje gladka stezica nazaj proti učilnici. — Gredoč opozarjajo gosp. učitelj učence na visoko in ravno drevo ob strani Planinškovega mlina. Ker otroci molčé, rekó gosp. učitelj: „Ono drevo je mecesen, ki se pa v nižavah redko kje nahaja. Mecesnovi gozdi so le na visocih goráh. Mecesnovina je imeniten les, ki se rabi za pohištva, vzlasti za povodne stavbe, podzemeljske cevi, vódo vode i. t. d. Smreka, hojka, bór in mecesen imajo seme v storžih ali češarkih za luskinami; imenujemo jih zato tudi storžnjake.“

„Otroci, kateri mi zna povedati drevesa, ki rastó tukaj za Srebrnico?“ — „Verba, jelša, bela jelša, čemž (črens),“ rekli so otroci, drug za drugim. „Kdo pri nas zna jerbase in koše plesti? — Od kod pa dobi pleteničar rumene in gladke šibice (protje)? — Od kod traku podobne vitre? — Kdo izmed vas je že poskušal tako delo?“ — Taka in jednaka vprašanja so dajali gosp. učitelj šolskej mladini, dokler niso prišli do razpótja pri Svedrčevem križi, kjer so še zapeli „kak lépo se solnce ozira“ in se potem razšli vsak na svoj dom.

Drugi dan so gosp. učitelj v učilnici iz neke podolgaste škatle izsuli na mizo veliko zbirko mladik različnih gozdnih dreves ter so dajali vsako posebej otrokom v roke vprašajoč od katerega drevesa je ta vejica, a jeden boljših učencev je v tem zapisaval dotična drevesa na šolsko tablo, katera so si otroci pozneje v svoje zvezke prepisali.

Vesel je bil 18. dan meseca avgusta za učence izletnike. Po naročilu gosp. učitelja prinesel je vsak po jedno vejico od ónih gozdnih dreves, katera so se učili poznovati ónega lepega majnikovega dne, ko so šli z gospodom učiteljem v Lesarjev gozdič, ki stoji na griču sv. Ožbalda. Gospod učitelj so prinesene vejice, pričenshi z lipovo, razpoložili na prednjej klopi. — Ob 9. uri šla je šolska mladina — dečki z lipovo vejico za klobukom, a deklice s šopkom na nedrijah — v cerkev k sv. maši molit za blagor in srečo našega dobrega, presvitlega cesarja, katerega rojstni dan se goduje vsacega leta ob tem dnevju.

Fr. Jamšek.